

دحوالارض در قرآن و روایات/ نگاه ویژه خدا به قبر امام حسین(ع)

آنچه از آیات و روایات فهمیده می‌شود جایگاه این روز در تاریخچه خلقت زمین و ارزش این روز است. روزی که قبر امام حسین (ع) در آن مشخص و انتخاب شده و به عنوان پایگاهی خاص بر روی زمین یاد شده است.

آنچه از آیات و روایات فهمیده می‌شود جایگاه این روز در تاریخچه خلقت زمین و ارزش این روز است. روزی که قبر امام حسین (ع) در آن مشخص و انتخاب شده و به عنوان پایگاهی خاص بر روی زمین یاد شده است.

خبرگزاری مهر، گروه دین و اندیشه: آنچه از آیات و روایات در خصوص دحوالارض فهمیده می‌شود جایگاه این روز در تاریخچه خلقت زمین و ارزش عبادت در این روز است.

۲۵ ذی‌القعده روز دحوالارض است. روزی ویژه که اعمال مخصوصی برای آن ذکر شده است. دعایی با مضامین بلند اخلاقی و اجتماعی همراه با طلب رحمت، توبه و پیروزی اهل حق. به علاوه آنکه روزه در این روز نیز به طور ویژه مورد سفارش واقع شده و از چهار روز برتر برای روزه است. اما دحوالارض چه روزی است و چه ویژگی خاصی دارد که برای آن چنین اعمالی وارد شده است؟

معنای دحوالارض

«دحو» به معنای گستردن و پهن کردن است. برخی آن را به معنای پرتاب کردن و تکان دادن چیزی از محل خودش نیز گفته‌اند. بنابراین «دحوالارض» یعنی گستردن و تکان دادن زمین از حال قبلی‌اش. از آنجا که در آغاز تمام سطح زمین را آب حاصل از باران‌های سیلابی نخستین گرفته بود، از روز دحوالارض این باران‌ها در گودال‌ها جمع گردید و سطح خشکی‌ها پدید آمد و روز به روز گسترده‌تر شد. [۱] بنابراین دحوالارض را می‌توان زادروزی برای شروع دوره‌ای جدید برای خلقت زمین دانست.

دحوالارض در آیات

از ماده «د ح ی» و «د ح و» یکبار در قرآن آمده است. «وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا* أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا [نازعات / ۳۱، ۳۰] زمین را بعد از آن گسترش داد. و از آن آب بیرون آورد و چراگاه‌ها پدید کرد.»

در این آیه قرآن اشاره به دوره‌ای خاص برای تشکیل زمین کنونی شده است. دوره‌ای که با یک تحول آغاز شده است. چرا که زمین قبل از آن به صورت کره‌ای مذاب و مشتعل بوده است. سپس سطح خاکی تشکیل شده و قابلیت حیات یافته است و برای ظهور گیاهان و حیوانات آماده شده است.

در سوره رعد نیز گستردن زمین به عنوان فعلی از افعال الهی یاد شده و آمده است: «وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا رِجَاجِينَ يُغَشَّى الْيَلَّ النَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ [رعد / ۳] اوست که زمین را بگسترده و در آن کوه‌ها و رودها قرار داد و از هر میوه جفت جفت پدید آورد و شب را در روز می‌پوشاند. در اینها عبرتهاست برای مردمی که می‌اندیشند.»

در این آیه نیز از کشیده شدن زمین به عنوان شروع حیات در آن یاد شده است و به سیر حیات اشاره شده است. زمین شناسان کنونی نیز می‌گویند: زمین ابتدا در زیر آب قرار داشته که این مسئله با آیات قرآن نیز مطابقت دارد. [۲]

در آیه‌ای از سوره فصلت به خلقت زمین در دو دوره پرداخته شده که می‌توان از آن نیز دحوالارض را فهمید. «قُلْ أَنتُمْ لَكُمْ تَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَندَادًا ذَٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ [فصلت / ۹] بگو: آیا به کسی که زمین را در دو روز آفریده است کافر می‌شوید و برای او همتایان قرار می‌دهید؟ اوست پروردگار جهانیان». این آیه کل خلقت زمین را در دو مرحله ذکر کرده است. می‌توان با توجه به آیات ۳۰ و ۳۱ سوره نازعات این دو مرحله را چنین بیان کرد: دوره اول مذاب و جامد، بعد دوره دوم دحو الارض و غلطان و متحرک شدن که ثمره این غلظیدن روئیدن گیاه و... بوده است. [۳]

دحوالارض در روایات

در برخی از آیات اینگونه فهمیده می‌شود که زمین در آغاز از زیر کعبه فعلی گسترش یافته است. در مفاتیح الجنان درباب اعمال ماه ذی‌القعدة روایتی نقل شده که حسن بن وشاء می‌گوید: «من کودک بودم که با پدرم در خدمت امام رضا (ع) شام خوردیم در شب بیست و پنجم ماه ذی القعدة پس فرمود که امشب حضرت ابراهیم (ع) و حضرت عیسی (ع) متولد شده اند و زمین از زیر کعبه پهن شده است، پس هر که روزش را روزه بدارد، چنان است که شصت ماه را روزه داشته باشد.[۴] در ادامه شیخ عباس قمی اینگونه آورده است: در روایتی روزه اش مثل روزه هفتاد سال است و در روایت دیگر کفاره هفتاد سال است و هر که این روز را روزه بدارد و شبش را به عبادت بسر آورد از برای او عبادت صد سال نوشته شود و از برای روزه دار این روز هر چه در میان آسمان و زمین است استغفار کند و این روزی است که رحمت خدا در آن منتشر شود و از برای عبادت و اجتماع به ذکر خدا در این روز اجر بسیاری است.[۵]

علامه طباطبایی روایات دحوالارض را بسیار دانسته و آن را مخالف دلایل علمی ندانسته است.[۶] در حدیثی طولانی که حکایت مناظره امام صادق (ع) با ابن ابی العوجاء است حضرت امام صادق (ع) از دحوالارض یاد کرده و در تعریف کعبه فرموده‌اند: «هَذَا بَيْتُ اسْتَعْبَدَ اللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ لِيُخْتَارَ طَاعَتُهُمْ فِي إِيْتَائِهِ فَحَتَّهُمْ عَلَى تَعْظِيمِهِ وَ زِيَارَتِهِ جَعَلَهُ مَحَلَّ أَنْبِيَائِهِ وَ قِبْلَةً لِلْمُصَلِّينَ لَهُ فَهُوَ شُعْبَةٌ مِنْ رِضْوَانِهِ وَ طَرِيقٌ يُؤَدِّي إِلَى عَقْرَانِهِ مَتَّصُونَ عَلَى اسْتِوَاءِ الْكَمَالِ وَ مُجْتَمِعَ الْعِظَمَةِ وَ الْجَلَالِ خَلَقَهُ اللَّهُ قَبْلَ دَحْوِ الْأَرْضِ بِالْقِيَامِ فَأَحَقُّ مَنْ أَطِيعَ فِيمَا أَمَرَ وَ انْتَهَى عَمَّا نَهَى عَنْهُ وَ زَجَرَ اللَّهُ الْمُتَشْيِّ لِلْأَرْوَاحِ وَ الصُّورِ[۷] این خانه‌ای است که خدا خلق خود را توسط آن پیرستش واداشته تا فرمانبری ایشان را بیازماید و به تعظیم و زیارت آن تشویق کند، خداوند کعبه را مرکز پیغمبران و قبله نمازگزاران ساخته، کعبه شعبه ای است از رضوان خدا و راهی است به آمرزش و غفران او، آن بر استواری کمال و بنیاد عظمت برجا است، خداوند آن را دو هزار سال پیش از دحو (کشش) زمین آفریده، بنا بر این شایسته تر فردی که باید از آن فرمان برد؛ و از آنچه ممنوع ساخته و بازداشته باز ایستاد همان کسی است که جانها و کالبدها را آفریده است.»

در این روایت تاریخ خلقت کعبه را دوهزار سال قبل از دحوالارض بیان شده است و این بیانگر دو مطلب است: اول شرافت کعبه و دیگر آنکه خشکی‌های زمین از زیر کعبه پدید آمده است و اولین خشکی زمین کعبه بوده که آن گسترش یافته و منشاء حیات کره خاکی شده است.

در روایتی دیگر از امام حسین (ع) و در جریان آمدن گروه‌هایی از جنیان برای یاری امام اینگونه آمده است که گروهی از جنیان به محضر حضرت اباعبدالله (ع) آمده و عرض کردند: «ای مولای ما! ما از شیعیان و یاران تو هستیم، آنچه را بخواهی به ما فرمان بده اگر در همین جا باشی و به ما دستور نابودی همه دشمنان را بدهی، ما قبل از اینکه از اینجا حرکت کنی، آن را اجرا می‌کنیم. امام حسین (ع) برای آنها دعای خیر کرد، و به آنها فرمود: «آیا قرآن را که به جدّم رسول خدا (ص) نازل شده نخوانده اید که می‌فرماید: قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ [آل عمران، ۱۵۴][۸] اگر من در وطن خود بمانم این مردم واژگون شده به وسیله چه کسی آزمایش می‌کردند، و چگونه آنها امتحان می‌شوند، و چه کسی در قبر من سکونت گزیند؟ با اینکه خداوند هنگام «دحو الارض» (کشیده شدن و گسترده شدن زمین) آن قبر را برای من برگزیده است، و آن قبر را و پناهگاه شیعیان و دوستان ما کرده است، خداوند اعمال و نمازهای آنها را بپذیرد و دعاها را اجابت کند، و شیعیان ما در آنجا ساکن شوند، تا آنجا مایه ایمنی آنها در دنیا و آخرت، از عذاب باشد.[۹] در این روایت روز دحوالارض روزی نام گرفته که خداوند در آن روز زمین کربلا و قبر امام حسین (ع) را انتخاب کرده و نگاهی ویژه به آن سرزمین داشته است.

نتیجه‌گیری

در مجموع آنچه از آیات و روایات فهمیده می‌شود جایگاه این روز در تاریخچه خلقت زمین و ارزش عبادت در این روز است. روزی که در آن زمین از زیر کعبه گسترش یافته و فصل حیات بر روی زمین آغاز شده است. روزی که قبر امام حسین (ع) در آن مشخص و انتخاب شده و به عنوان پایگاهی خاص بر روی زمین یاد شده است. در حدیث امام رضا (ع) نیز از این روز به عنوان روزی که زادروز حضرت ابراهیم و حضرت عیسی (ع) است یاد شده است. چه خوش است که اعمال این روز از دعا و نماز و روزه را با نیت تعجیل در فرج امام مهدی (عج) انجام دهیم.

پی‌نوشت

[۱] تفسیر نمونه، ج ۲۶، ص ۱۰۰.

[۲] تفسیر نور، ج ۴، ص ۳۱۴.

[۳] استاد قرائتی، مجموعه فیش‌های تبلیغی (۱)، آفرینش زمین و آسمان، ص ۴.

[۴] مفاتیح الجنان، اعمال ماه ذی‌قعدة، ص ۲۴۹.

[۵] همان، ص ۲۵۰.

[۶] رک: تفسیر نور، ج ۱، ص ۵۶۸.

[۷] طبرسی، الإحتجاج علی أهل اللجاج، ج ۲، ص ۳۳۶؛ کافی ج ۴ ص ۱۹۸.

[۸] بگو اگر هم در خانه‌هایتان بودید، آنهایی که کشته شدن بر آنها مقرر شده بود، قطعا به سوی آرامگاههای خود بیرون می آمدند.

[۹] محمد محمدی اشتهازدی، غم نامه کربلا، ص ۹۲.